

nostro orationum suffragiis Intimate, frequenter de his quæ vobiscum aguntur vel acta sunt, inforinantes. Deprecor etiam ut quid apud vos promoverit Rustici supplicatio, qui, quantum audio, fornicationes suas nomine vestit uxorum, et vocabulo legis putat excusari posse rem criminis, mihi manifestes ministerio litterarum.

EPISTOLA XXXIV.

ENNOBIUS AVIENO.

Ubi sunt, qui dicunt inter habitatione discreta diligentiam non durare, et affectionis calorem terrarum divisione tepescere, nec longius procedere mentes posse, quam oculos? Ecce amoris mei plenitudo violentia sequestrationis exæstuat, et colloquii medicina languidior corporis sedibus non tenetur. Deum tamen qui, circa vos respexit vota nostra, benedico, qui vos non solum nobili, sed, quantum fama nuntiat, sancta moribus uxore donavit. Cultores Christi perfecta omnia promerentur, ipsis solis in conjunctione, opum, mentium et sanguinis claritas non negatur. Ipse præcipiebam quod possit talis effici, qualem ad te audio jam venisse. Transit astimulationem meam quid de ejus hominis profectu sentiam, quem audio ab optimis inchoasse. Domine mi, gratiam salutationis impertiens, spero ut petitionem sancti episcopi patris vestri dignemini incunctanter

efficere, et homini ipsius classici illum de quo securus sum, grate animum condonare.

EPISTOLA XXXV.

ENNODIUS MESSALÆ.

Solent inauspicata felicitate superbarum mentium colla mollescere, et rigidioris propositi novo gaudium supercilia temperari. Nam benignitatem seminat quidquid votis obsequitur, nec plus aliquid humiliat potissimos quam optata sublimitas. Iudicium communionis et obsequii est, ad apicem pervenisse. Tu postquam ad cupita proventus es, ignorato hactenus timore me despicias: et quid in melle tuo respicias oblitus, de sola amicos veteres futuræ uxoris opulentia contemnis, nesciens sarcinam venire unde æstimas commeari rem præmii: primum quod mobilem esse non decet, qui originis suæ radios non obumbrat: deinde, quia unde despicio, vindicabor. Ergo ad usum promissionis benigne revertere, ne videar manifesta suspicatus. Ego, quia hactenus ascriptionis munere temperastis, in hæc verba prorupi: vos aut factum diluere, aut affirmare innocentiam convenit nobilitate sermonis. Domine mi, salutationis plenissimæ officia persolvens, spero ut qui diligentem neglexisti, saltem alloquiis facias dignum argumentem

¹ Schol., gratiæ.

MAGNI FELICIS ENNODII OPUSCULA MISCELLA X.

OPUSCULUM PRIMUM.

¹ PANEGYRICUS DICTUS CLEMENTISSIMO REGI THEODERICO.

Illum, princeps venerabilis, in laudibus tuis pro- scribat professio, illum a præconiis propositi repellat consideratio, quem a defensione tua aliquod subtraxit officium. Refundat tibi generalitas rebus obligata sermonem, dum inæqualis vicissitudo compensat laudibus quod adepta est desudore. Armis tuis libertas obnoxia, quod solum potest, hilaritatem didicit annuntiare præconiis. Tuum est, inclyte, devotioni pretium dare, quam intelligis vires subditorum non

¹ Panegyricus] Panegyricus ubi aut quando dictus sit ab Ennodio, æque incertum est. Hoc constat, Romæ dictum non fuisse, cum Romam ut absentem alloquatur. Mediolani crediderim, aut Ravennæ. Si ergo Mediolani dictum placet, exceptum hac laudatione adventantem Theodericum dicendum est, quo more Lugduni a Sidonio exceptus est poetico panegyrico Majorianus. Sin Ravennæ, in legatione aliqua pronuntia um, qualem his fortasse verbis indicat Ennodius, Nunc ecclesia dirigit laudatorem. De tempore hoc modo affirmare licet, ante Cethegum consulem, hoc est annum Christi 503, dici non potuisse, cum de recepto Sirmio diserat, quod Cethegi receptum est consulatu. Sed et alia sunt quæ posteriorum ostendant. Quod si quis ordi est in serie operum

C posse transcendere: erit dispensationis sacræ de lamis æstimare quid exigas, in quibus cognoscis totum tibi militare quod prævalent. Propriis majestas tua oblationem litterariam dignetur altaribus: quia ne senescat claritudo operum, advocanda sunt linguarum exercitia: quod id egeris, ne vetustas sibi vindicet, obliget catena referentum: disciplinarum enim quietem vos tribuetis, per quas vobis continget æternitas. Nihil amplius cœlestis dispensator arcani

Ennodii qua in antiquis exemplaribus digesta sunt, facilis est conjectura panegyricum huic in annum D 507 vel 508 conjici oportere.

² Theoderico] Regi Italiæ. Ostrogothorum, dum adhuc in Pannonis versarentur, reges ex Amala stirpe germani tres fuerunt, Valamer, Theodemer et Widemer. Theodemeris ex concubina illius fuit hic Theodericus, consul ordinarius, et magister militum in Thracia sub Zenone, ac tandem rex Italiæ: cui Valameris cognomentum tribuit Marcellinus comes in Chronico. Malchus vero Sophista Philadelphiensis in Historia Byzantina, Valameris filium, sed perieram, nominat, cum Theodemerem illi patrem in his locis asserat Jornandes in rebus Geticis, Valameremque filius paruum vocet.

ab humanis poscit ingeniis, nisi ut intelligant, quo A veniat auctore quod sapiunt. Inter Deo proximos agnovisse qui præstitit, reddidisse est beneficium : quod descendit a superis, sola hymnorum licet mercede taxari : fabricator mundi ad potiora munera modulatis invitatur eloquiis. Dicite, si non præmii loco opifici suo lingua blanditur. Jungitur, quod de sacrario mundi pectoris laudatio debet principalis effluere : nec solum linguæ nitorem postulat commemoratio numinis tui, bono asserenda conscientia. In divinis obsequiis feriato ore peragit mens ærena sacrificium : actuum munitus claritate, in ætherio cultu etiam mutus obsequitur. Ergo et me titulus qui obstare putabatur, invitat ; utinam mundior professio habeat concordiam cum secretis, ne dissentiat splendor cordis a corpore.

Salve nunc, regum maxime, in cujus dominio saporem suum ingenuitatis vigor agnovit. Salve, status reipublicæ : nam nefas est, separatim a te simul collata narrare, et unius bona temporis verborum divisione discernere. Si bella regis mei numerem, tot invenio, quot triumphos : congressui tuo nullus hostium, nisi qui laudibus adderetur, occurrit : militavit tropæis, qui restitit voluntati : nam semper aut pietati tuæ peperit subjectus gloriam, aut qui præsumpsit tela, virtuti. Qui te in acie conspexit, superatus est ; qui in pace, nil timuit : nec promissio venerabilis claudicavit inter prospera ; nec passus est moram vigor in præliis. Callis tuus multo vallatus obstaculo, et quotidianas victorias vidit, et profectio- nis detrimenta non attulit : sic inimicorum interclusus agminibus, ut negaret accessum : sic tuo patefactus impulsu, quasi hostium providentia nil noceret. Hæc si felicitati tuæ ascribenda sunt, est plena dos principis : omni honore angustior, si labori. Prima dextris omnibus contra naturam certamina suscipiens, ne resistendi spes relinqueretur inimicis, varias tibi loco principe cœli leges, terrarum munimina, fluminum ¹ superbia subdidisti. Mentior, si unquam dispositis tui impedimentum exhibuit ardor, aut frigus : si tumore gurgitum, si bibendi necessitate constrictus es : si Alpium juga, ² connexis poli sublimitate sociata, cursibus tuis attulere tarditatem. Nescierunt resistere, quos devictis locorum munitio- nibus invenisti : quia securos faciunt interrupta, quos protegunt ; et laxatis in otio animis vivunt, qui D tutiora possederint. Adversus te nec campestris habitatio pares protulit ; nec quos amplexa sunt invia, nisi exstiterunt supplices, a deprædatione subduxit. In possessione tua positus sine formidine divitias indicavit : nec rebellem juvit, si pauper innotuit :

¹ Editiones aliquæ, *superba*.

² Editiones aliquæ, *convexi*.

³ *Educavit te Græcia*] Constantinopolis. Obses enim a patre Leoni Augusto datus, cum annum ætatis septimum vix excederet, in ejus aula educatus est, principisque, ut Jornandes eodem libro scribit, gratiam meruit : a quo post decem tandem annos ad patrem remissus est.

⁴ *Pulsa est principalis urbe*] Zeno Augustus Verinæ socrus fraude circumventus, Constantinopoli relicta

nemo indignationi tuæ nisi humilitate subtractus est ; cum in sociorum profecisset numero, qui rogavit. Non tibi ignotus est algor Scythiæ : non Meroen, aut anhelum æstibus Cancrum, ut alterius possessor orbis, ignoras : didicisti universa subigendo, quæ nobis vix auditu patuerunt. Hæc quidem majora sunt homine : sed qui ad mundi paratur gubernacula, necesse est ut universis veniat cardinibus institutus. Nimis velociter tempus maturæ laudis arripui : et quasi non in primordiis fluvius etiam torrentis fatiscat ingenii, sic per narrationis famem fruges perfectæ ætatis invasi. Laurearum ordines quærit, qui et celeritate earum superatur et numero. Citius a te, invictissime, insignia quæ reteximus impleta sunt, quam dicantur. Quis ferat in gestorum suorum elo- B cutione torporem, quem in actione non pertulit ?

¹ Educavit te in gremio civilitatis Græcia, præsaga venturi : quem ita ingressum vitæ limen erudit, ut dum adhuc de puero haberet hilaritatem, mox eam sequeretur securitas de tutore. Adhuc in cano flore degebas adolescentiæ, nec virtutum mensem lacteus ante experimentum culmus attulerat : adhuc blanda erat imago pubescentis, nec cingens faciem lanugo vestibat : quando ævi purpura et flosculus supervenientis imperii promittebat sollicitis de gratiæ commutatione terrorem, cum in probationem roboris et clementiæ tuæ ruptis vinculis turor emicuit : et evisceratas diuturna quiete mentes occasionis pabulo subjugavit. ² Pulsa est extemplo principalis urbe reverentia, et in vacuum possessionem nullo ascitus sanguine tyrannus accessit : qui aula potitus, desinit, C postquam metu hostes suos debellaverat, nihil superesse quod gereret : cum animos tuos sine an- norum suffragio impulit lux naturæ, ne aut causa melior te coramposito subjaceret : aut non beneficium necessitatis tempore redderes, quod pacis acceperas. In ipsis congressionis tuæ foribus cessit in- vasor, cum profugo per te scepra redderentur de salute dubitanti. Ventilemus historias, interrogentur annales : apud quos constitit, refusum exsuli quem cruore suo rex genitus emerat, principatum ? Castrensis gloria turmarum participatione dispergitur : nec ad unum referri potest quod venerit collatione multorum. Singularis boni fructus est ambitionis refrenatio : illo maxime tempore, quo sine opinionis D damno possis acquisita retinere. Par te, inelyte domine, laus respicit donati diadematis et defensi. Si te illarum rector partium non amavit, percussus præfuit reipublicæ : si dilexit, obnoxius : usus es in tuorum fide meritorum teste purpurato.

Jam tunc in jus tuum se palatia ipsa contulerant :

in Isauriam profugit. Vacua aula biennii ferme spatio potitus est Basiliscus, Zenone ipso in consule, anno Christi 475. Hic igitur est quem tyrannum vocat. Post hæc Zeno collecto exercitu, cedente Basilisco, imperium recepit. In eaque expeditione Zenoni auxiliatum oportet Theodericum, quando integram ei laudem restituti Zenonis tribuit Ennodius : etsi nulla ejus hac in parte mentio, neque in excerptis Candidi apud Photium, neque apud alios qui de Zenonis rebus scripserunt.

nemo credidit, non te posse ad quem voluisses transferre, quod reddideras. Sed parcus in exigendis præmiis, quasi sufficerent ad vicissitudinem operum tuorum, ¹ fasces accepisti: non quo tibi accederet genius de curulis, sed ut de te pretium palmata mereretur. Quis hanc civilitatem credat inter familiares tibi vivere plena executione virtutis? Ille annus habuit consulem, qui rempublicam non tam sollicitudine, quam opinione tueretur: ² quo in segmentis posito, quæ ab hostibus sumpta fuerunt arma, tremuerunt. Quando talis contigit sorte lictoris, qualem dedit ab ipsa mundi infantia regum examinata claritudo? Nolo per casus errare dominatum: in tuo stemmate probati sunt, qui reperti. Serranum scilicet aratra pepererunt: qui dum grandia sulcis semina commendaret, honorum ei messis oborta est. Sed minus diligo prospera, quæ sumunt a desperatione principium: vix paucos contigit degenerare nobiliter, cum familiæ tuæ debeas actus generis nobiliter custodire. Quid mihi, vetustas obicit agrestia membra paludamentis decorata? Ego tibi, quod admirationem videat, oppono principem meum, ita ornatum, ut eum non liceat improbari: ita agere, quasi inter imperatores adhuc precetur adjungi.

Sed quid faciam, cui secunda actuum tuorum seges occurrit, ubi universa eligentem superant? nescio quas aristas horreis inferam, quas relinquam. Stat ante oculos meos ³ Bulgarum ductor ⁴ Libertem dextera tua asserente prostratus: nec extinctus, ne periret monumentis; nec intactus, ne viveret arrogantia: in gente indomita domesticus stipulator superfuturus roboris tui: qui si sufficiens letho vulnus excepisset, personam viceras: quod in luce substitit, submitit originem. Hæc est natio, cujus ante te fuit omne quod voluit: in qua titulos obtinuit, qui emit adversariorum sanguine dignitatem: apud quam campus est vulgator natalium. Nam cujus plus rubuerunt tela luctamine, ille putatus est sine ambage sublimior: quam ante dimicationem tuam non contigit

¹ *Fascis accepisti*] Consul a Zenone designatus in annum 484 Marcellinus comes. Theodericus rex Gothorum Zenonis Aug. munificentis pene pacatus, magisterque præsentis militiæ factus, consul quoque designatus, creditam sibi Ripensis Daciæ partem, Mœsiæque inferioris cum suis satellitibus pro tempore tenuit. Consul fuit Orientalis, collega Romæ Venantio. Cassiodori Fasti eo anno, D. N. Theodericus et Venantius.

² *Quo in segmentis posito*] Quamdiu consul fuit in toga picta seu palmata veste consulari, quæ segmentis aureis ornari solebat. Sidonius de Asterii consulatu lib. viii epist. 6: *Et illam Sarranis ebriam succis inter crepitantia segmenta palmatam plus picta plus aurea oratione commoustravit.* Hæc igitur certa videtur emendatio, pro *segmentis*, quod in omnibus libris legebatur.

³ *Bulgarum ductor Libertem*] De hoc bello, ni fallor, Athalarius lib. viii Variarum, 21 ad Cyprianum patricium, qui in ea expeditione sub Theoderico meruerat: *Habuisse sub divæ memoriæ domino avo nostro in nostræ parte laudatus semper excubias. Vidit te adhuc gentilis Danubius bellatorem: non te terruit Bulgaram globus, qui etiam nostris erat præsumptione certaminis obstaturus. Pecuniare tibi fuit et renitentes barbaros aggredi et conversos terrore sectari. Sic vi-*

A agnovisse resistentem: quæ prolixis temporibus solo bella consummavit excursu. Hos non montanæ strues, non fluminum objectio, non negati egestas alimenti in artum necessitatis lege continuit; dum credunt satis esse ad delicias equini pecoris lac potare. Quis ferat adversarium, qui pernicis jumenti beneficio currit et paschitur? Quid quod et illis animalibus indicunt studiosæ famæ patientiam, per quæ esuriem vitare didicerunt? quemadmodum sit, ut jejuna cornipedis sessor visceribus cibos extrahat, quo illa non conderet, diligentia instruente prospexit? His ante mundus pervius esse credebatur: nunc illam sibi tantum orbis partem interclusam æstimant, quam tueris. Cursim multa transcendendo; ne pigrioris ⁵ stultitæ vitio serus advenias: ne Romanæ sax coriæ diu in umbram coacta tardius elucescat. Inter vitæ tirocinia et triumphorum maturitatem, pectori sacro affectum nostræ cœlestis favor infudit. Jam diuturnæ quietis dispendio, per gubernantium vilitatem potens terra consenuerat: jam attulerat publicis opibus pax intemerata defectum: cum apud nos quotidianæ prædationis auctus successibus ⁶ intestinus egeret populator: qui suorum prodigus, incrementa ærarum non tam posecebat surgere vectigalibus, quam rapinis: ⁷ sævientem ambitu pauper dominum odia effusione contraxerat: sed nec defraudatis viribus, quod minuebat opulentia, jungebatur affectu. Tunc enim aulæ angustia in artum res privatas agitabat: nec micare usquam scintillas famulantum extinctus tyranni fomes indulserat. Metuebat parentes exercitus, quem meminisse originis suæ admonebat honor alienus: nam ire ad nutum suum legiones, et remeare pavore algidus imperabat. Suspecta enim est obedientia, quæ famulatur indignis: et quotiens prælatos convenit conscientia stirpis ultimæ, et illud metuunt, quod timentur. ⁸ Nata est felicitis inter vos causa discordiæ, dum perduelles animos in propinquorum tuorum necem Romana prosperitas invitavit. Generata est ab invalidis causa certandi, et ne vel a ne-

ctoriam Gothorum non tam numero, quam labore juxisti. Idem epist. 40 Bulgares toto orbe terribiles fuisse dicit.

⁴ *Forte libertatem.*

⁵ *Schol., stily.*

⁶ *Intestinus populator*] Odoacer, qui mox tyrannus. Is Momylla Augusto ultimo Romanorum imperatori in exilium pulso regnum eripuit anno 476, jamque annos pene 14 regnarat, cum Italiam sibi a Zenone Aug. concessam, ut Odoacrum debellaret, ingressus est Theodericus. Hinc omnia in Ennodii verbis perspicua. Potens enim terra, gubernantium, hoc est postremorum principum, vilitate attrita est Italia: cujus affectum desideriumque apud Zenonem professus est Theodericus. Quod præter cæteros copiose describit Jornandes in Geticis.

⁷ *Edit, aliqua, sævientem ambitum pauper dominus odiosa effusione contraxerat.*

⁸ *Nata est causa discordiæ*] Ne injuria bello appetitus videatur Odoacer, lacessitum ab eo dicit Theodericum, stimulatamque eade propinquorum: hoc est, ut conjicio, Rugorum, quo bello cæcos afflixerat Odoacer, Phæba rege capto Friderico ejus filio cui aperte favebat Theodericus, semel atque iterum acie fugato, ut in S. Severini Vita narrat Eugippius.

gottio peritatis veniret fiducia, pars fugacium prælia concitavit. Tunc a te commonitis longe lateque viribus, innumeros diffusa per populos gens una contrahitur migrante tecum ad Ausoniam mundo, nullus præter parentem iter arripuit. Sumpta sunt plaustra vice tectorum, et in domos instabiles confluerunt omnia servitura necessitati. Tunc arma Cereris et solventia frumentum hokus saxa trahebantur: oneratae fetibus matres inter familias tuas oblatae sexus et ponderis, parandi victus cura¹ laborant. Tunc in campo hiems et jugi pruinarum candore velata caesaries, barbam stiris implicuit crine possesso. Nam quod diligentius indumentum matrona neverat, durante gelu, ut adhæreret corpori, frangebatur. Pastum agminibus tuis aut indevotæ nationes, aut educata Iustris fera suggestit.

Inter hæc, quæ tibi cum glacie aut ardore cesserunt, unam certaminis tui lineam sumnotenens libet attingere. ² Ulca fluvius est tutela Gepidarum, quæ vice aggerum munit audaces, et in jugorum morem latus provinciæ quibusdam muris amplectitur, nullo ariete frustrandis. Ad hunc te callis tui rigor adduxit: ubi pro legatis et gratiæ postulatione, obsistendi animo gens diu invicta properavit: cum pene cohortes tuas ante inimicos famis necessitas obsideret. Die quæso, clementissime domine, quid præter te spei erat residuum in populo arenæ aut sideribus comparando? Instantibus Gepidis, amne, pestilentia, iter quod declinasset fugiens, contra nudatos vagina gladios transvolasti: nullius inscii mersa cœno hæsere vestigia: nullus vitæ prodigus periculum ignarus incurrit. Vincitur humanæ mentis auctoritas prævisione discriminis: labascit fortium conscientia, quotiens formidanda oculis ingeruntur. Stetit ante indomitam juventutem certa de mortibus optio, cum nulla videretur securitas de salute. Quid Catonem extulisti prisca monumenta, quod per Libycas Syrtis duxit exercitum, dum humanas neces ludibria faceret esse serpentum: vel cum sine virtutis pretio educatum cœli vaporibus veneni frigus expertus est? Neminem contigit chelydros ante videre, quam exitium: dum per flamen prodigiosum et corporis fabrica, ut assolent animæ, in auras evolaret. Non cum viri fortis laude perimitur, qui unde venit nescit occasus. Nec illius militis cuneis tuis fortitudo comparanda est; nec par est in duce sapientia. Illum civilis belli furor agitabat; te orbis domina ad status sui reparationem Roma poscebat. Sed quid differo, quod tibi eventus dexter exhibuit? Cesserunt confertissimis hostium tuorum turmis, quos ulterior ripa susceperat. Urgentur telis, quos vorago aut irruptio non tenebat:

¹ Schot., *laborabant*.

² *Ulca fluvius est Gepidarum*] Theoderici regia hoc tempore, ut Eugippius idem et Marcellinus in Chronico docent, Novensis erat civitas in Mœsia inferiore. *Novas*, *Novas* appellat Ptolemaeus. *Iude* orsus Italianam expeditionem, Sirmium recta contendit. Eo in tractu qui interjectus est, in Dacia Gepidæ Gunlaritho regi habitabant: quos iter impedire ausos Theodericus ad Ulcam fluvium profligavit.

³ *Tibi Odovacar occurro*] Prima Theoderici cum

A jejunas pectorum crates acta validioribus lacertis lancea transmeabat: cum inter naufragia terrena, et cruoris undas, invictissimus ductor apparuit, tali muniens astantes alloquio: « Qui in hostili acie viam desiderat, me sequatur: non respiciat alterum, qui dimicandi poscit exemplum. Virtus multitudinem non requirit: ad paucos vadunt bella; bellorum fructus ad plurimos. De me æstimabitur exercitus: et in his quæ gessero, gens triumphat. Attollite signa per quæ ne lateam, providetur: noverint quem petant aut ejus jugulis acquiescant. Qui congressu meo occurrerint, nobilitentur exitio. » His dictis, poculum causa poposcit auspicii, et laxatis in prælium habenis, effusus est. Ut torrens sata, ut leo armenta, vastasti: nec concurrens quisquam substitit, nec evadere potuit B insequentem. Portabaris per universa, jam deficientibus telis, adhuc ira crescente. Extemplo Gepidarum versa conditio³ est: palantes visi sunt mutata sorte victores. Nam tu, venerabilis, qui incomitatus gustum luctaminis arripueras, vallatus millibus incedebas. Cæsa est multitudo adversaria, donec paucos eriperet nox vicina: dum ad vaga horrea copiis urbium referta veniretur: quæ non solum satisfacerent necessitati, sed sublevarent inter deliciarum secunda fastidium. Ita prosperis tuis militavit adversitas: et contra famem tuorum esuries pugnavit hostilis: vicit inediam inimica congressio: nec redisses ad valetudinem, si certamina defuissent. Hæc de innumeris actibus in ordinem digesta sufficiant. Transeo Sarmatas cum statione migrantes, et plebem conflictuum numeratam sileo de tropæis.

³ Tibi cum rectore meo, Odovacar, occurro qui universas contra eum nationes, quasi orbis concussor, exciveras. Tot reges tecum ad bella convenerant, quot sustinere generalitas milites vix valeret: deprehensum est varias esse mentes coacervatæ multitudinis, nec spem victoriæ venire de numero. Adhuc tuorum dextræ de præcedenti tæbe titubant: nec peragebat votivos impetus membrorum imbecillitas: sufficit tamen unum velle pro viribus, et indiscretum consilium de inimicis loco roboris attulit ultionem. Non te castra longo munita tempore; non fluminis profunda tenuerunt: datum est hostibus tuis vallum construere, non tueri. Rapente æquora fugacium discursus obnubit, per quæ superandam domesticam tempestatem abeuntibus indixisti: interea acies tuæ aspectu consummant prælia, non labore. Illic tibi fores reseravit felicitas, manifesto detegens, quod qui primore loco cesserant, secunda eos luctamina non manerent. Sed instruxit rursus in deceptione

Odoacre congressio ad Sontium Venetæ provinciæ fluvium facta, Probino et Eusebio coss. anno Christi 489, in qua Odoacer, ut Cassiodorus in Chronico notat, cum suis omnibus fugatus est. Flumen ergo cujus meminit Ennodius, est Sontius, sive ut in Cassiodori Chronico scriptum est, Isontius. Sed Sontius item est Jornandi, et Cassiodoro ipsi lib. 1 Variar., 18, verbis Theoderici, *Ex quo, ait, Deo propitio Sontii fluenta transmisimus, ubi primum Italiæ nos suscepit imperium.*

sui mens vaga conflictum :¹ dum apud Veronam tuam apparatus nubeli laxis manibus pugna instruebatur impendiis. Nihil fortius adversariis tuis ante aciem : sed cum belli cecinerunt classica, nihil infirmius : maxima in luctaminis promissione virtus, et si sufficeret lingua pro dexteris, copia summa verborum. Electus est locorum situs, non tam congressui utilis, quam pavori : providentes ne ascriberetur casui prima etiam discessio perfugarum, et tamen reipublicæ candida fortuna perurgebat, ne cæpto desisteres. Itineris tui permensus intervalla, conspexisti ignes hostium astrorum more rutilantes : ut si aliquando tibi fuisset nota formido, in abruptum te pendere didicisses. Nunquam animi tui status, aut secundarum rerum tumore elatus est, aut dubiis acquievit. Instabat certandi dies multis tenebris allatura. Cum primum aurora bigis in croceis ortum jubaris indicavit ; cum de oceani lymphis solis flamma surrexit : jam raucum buccinæ concinebant, jam te sui oblitus quærebat exercitus. Qui dum munimentis chalybis pectus includeres, dum ocreis armarere, dum lateri tuo vindex libertatis gladius aptaretur, sanctam matrem et venerabilem sororem, quæ ad te diligentia causa convenerant ; dum inter spem et metum feminea sollicitudo penderet, dum de eventu attonita vultus tui sidere pascerentur, talibus alloquiis confirmasti : « Scis, genitrix, partus tui honore universis nota nationibus, quod natalis mei tempore virum secunda genuisti : dies est, quo filii tui sexum campus annuntiet : tellis agendum est, ut avorum per me decora non pereant : sine causa parentum titulis nitimur, nisi propriis adjuvemur. Stat ante oculos meos genitor, de quo nunquam fecit in certamine fortuna ludibrium : qui dextros sibi ipse peperit valetudine exigente successus : hoc oportet duce contendere, qui omnia incerta non timuit, sed ipse sibi secunda conscivit. Vos tamen elaboratas vestes, et liciorum tormenta debebite : cultiorem me acies suscipiat, quam festa consuerunt : qui me de impetu non cognoverit, æstimet de nitore. Invitet cupidorum oculos honor indumenti : pretiosior species feriendos exhibeat : habeat laboris solatium, cui jugulum meum fortuna præstiterit : inhient jacenti splendori, quos non contigerit videre pugnantem. » His dictis, excepit te tergo sonipes, lituorum desiderii inquietus. Sed dum indulisisti affatibus, inimica legiones tuæ premebantur instantia. Dedisti inertibus fiduciam, dum moraris : et hoc credo provisione cœlicolum, ne deberetur multitudini, quod vicisti. Protinus adventum tuum indicavit hostibus populus occisorum : executorem prodidit cædis enormitas. Sed nec illis remedia defuere consueta. Continuo alas quas tribuit formido, sumpserunt : cursu præpeti interitum mortis eligentes. Qui me veritati nescit obsecutum, Athesis undas videat tua vice opulentas exstitisse cadaveribus : et

dum tumefaceres gurgites de cruore, in parte alia sistebatur impetus fluentorum. Itaque ne ensibus non sufficeres, pro te et lympha militavit. Salve fluviorum splendidissime, qui ex majore parte sordes Italiae deluisti, mundi facem suscipiens sine dispendio paritatis. Ecce ille tectus armatis campus enituit humanorum ossium candore nobilissimus : habemus, quotiens vetusti doloris urgemur memoria, quod tueri. Scenam pulcherrimam servet terra. Sublimes tandiu maneat quod passi sunt, quandiu deleat oblivio quod fecerunt. O utinam voracibus abripere aliquid bestias non liceret ! Perit desiderabili spectaculo, quod acquisiverint furta belluarum.

Illic vellem ut ætatis immemor, Roma, commeares. Si venires lapsantibus tremebunda vestigiis, ævum gaudia commutarent. Quid semper delubris immersa concluderis ? Hic actum est, ut plures habeas consules, quam ante videris candidatos. Agnosce clementiam domini tui : saporem te voluit haurire triumphorum, quam dubia elegit nescire certaminum.

Ecce iterum ad deditionem sibi cognitam hostium letho debita pars cucurrit : et cum excessissent incumbentes numerum, ad servitium tamen armis instructa radiantibus agmina convenerunt. Flexus est animus tuus pronus semper ad veniam. Credidisti quod fidem assuescerent magisteria necessitatis, quam nunquam exhibuerant studio conciliante principibus. Servavit te, regum præcipue, quod abjecisti sacramenti confidentia cautionem. Peperdimus anxii ne mererentur, quos de hostibus tuis receperas, non perire. Gratias tibi, mundi arbiter Deus, qui conscientias veterno errore possessas ad ultores gladios impulisti. Puderet me recensere levitatem originariam, nisi eam viderem tuis laudibus obsequentem. Quid dissimulo gesta persequi ? Libuit eos rursus tendenti inermem dexteram² Odovacri regna polliceri. Innotuit illico rebus in luce deprehensis hostilium error animorum. Advocasti providentiam actuum tuorum comitem : et ne impunita esset libido discurrantium, ultionis vexilla concutiens, fecisti consiliorum participem in secretis populum jam probatum. Neminem adversarium agnovisse contigit, quod tecum pars mundi potior disponebat. Mandata est per regiones disjunctissimas nex votiva. Quis hæc præter supernam voluntatem præstitit, et unius ictu temporis effunderetur Romani nominis clades longa temporum improbitate collecta ? Hic quo me verum nescio. Gradum referam, qui suscepi officium laudatoris ; an arreptum præconiorum tuorum iter ingrediar ? Consumpta res est prospero fatalique bello : succisa est Odovacris præsumptio, postquam eum contigit de fallacia non juvari. Quid Herulorum agmina fusa commemorem ? Qui ideo adversus te deducti sunt, ut hic agnoscerent, etiam in propriis sedibus quem timerent : egit causas longæ quietis tuæ furor alienus.

¹ Dum apud Veronam] Eodem anno, inquit Cassiodorus, repetito conflictu vincitur Odovacer. Jornandes : Quem ille Odoacrem Theodericus, ad campos Veronenses occurrens magna strage delovit.

² Odovacri regna polliceri] Tusa duce atque auctore : qui cum deditio exercitu ad Odovacri partes iterum defecit : unde secuta est obsidio Ticinensis, quo se Theodericus receperat : ut est in Vita Epiphaniæ.

Taceo ubi¹ tibi injuncta est pax diuturna, Burgundio : quando sic foederibus obsecutus es, ut deputetur, quod vivis feriatu, constantiæ, non pavori. Illud quoque quis patiatur notitiæ perire, quod hono felicitatis tuæ concurrentia inter se vidimus tela perfidorum, et inimicas acies te occupatum in aliis pia congressione cecidisse? Quotiens tibi vicit qui contra te sumpserat vota pugnandi? ² Dicat Fridericus, qui postquam fidem læsit, hostes tuos interitu comitatus est; contra illos arma concutiens, quibus fuerat errore sociatus; quando nata est inter sceleratos de hoc quod intelligebant se unum velle discordia. Adsit Divinitas, et beneficia sua in ævum producat : qua disponente votiva inter reos evenere litigia. Nam Fridericus, postquam tibi de adversariis tuis peregit triumphum, de se præbuit.

³ Trabit me ad aliam partem venerabilium pars magna meritum. Video inspiratum decorem urbium cineribus evenisse, et sub civilitatis plenitudine ⁴ palatina ubique tecta rutilare. Video ante perfecta ædificia, quam me contigisset, disposita. Illa ipsa mater civitatum Roma juvenescit, marcida senectutis membra resecando. Date veniam, Lupercales genii sacra rudimenta : plus est occasum repellere, quam dedisse principia. Huc accedit, quod coronam curiæ innumero flore velasti. Nullum de honoribus tetigit desperatio, quem juverunt deprecantem bona conscientia: nescit de effectu petitionis dubitare, qui splendidis inops meritis non rogavit. Aut boni sumus proposito nostro, aut tuo informamur exemplo. Creverunt reipublicæ opes cum privatorum profectibus : nusquam in aula tua ambitus et opum ubique diffusio est : nemo in donatus abscedit, et nullus incommoda proscriptionis iugemiscit. Legationibus tuis inest vigor immortalis; mandatorum ordinem digeris, priusquam legatos aspicias : nec replicationibus tuis reperiuntur contraria; nec objectionibus facilis occurrit resolutio. Excubat pro armis opinio principalis : otia nostra magni regis sollicitudo custodit : nec tamen

A desistis castella propagare, curas tuas in longum producens : nec viri fortis in te deest securitas, nec cautela metuentis. O geminam in uno principe virtutum plenitudinem! quæ Dominum resignat auctorem : quia non habet inter homines, a quo videatur sumpsisse quod exhibet.

Sed ecce rursus post quietem solidam ad acies verba revocamus : iterum ad se tuba vocat eloquium.

⁵ Sirmiensem civitas olim limes Italiæ fuit : in qua seniores domini excubabant, ne coacervata illinc finitimarum vulnera gentium in Romanum corpus excurrerent. Hæc postea per regentium neglectum in Gepidarum jura concessit : hinc quotidiana insultatio, et incomposita legationum frequentia mittebatur. Urebant animum principis dolosi blandimenta

B commenti; et circa alios Gepidas quorum ductor est Gunderith, intempestiva Trasericum familiaritas. Credebas in tua injuria perire, quia dia licebat Italia possessionem te dominante retineri. Nec sufficiebat consolatio, quod eam tu non perdideras : cum immensus esset dolor, cur illam retentator non inter dominationis tuæ exordia reddidisset : minui æstimas quod non crescit imperium. Postquam tamen liquido Trasericum patuere commenta, Gothorum nobilissimos Pitzia, Herduic, et pubem nullis adhuc dedicatam præliis destinasti : ut si oblati pactionibus acquiesceret, semel in vaso locorum potiretur arbitrio. Sed usus inconstantis felicitati tuæ obsecutus est : fugit sponte aliena, et sine impulsu exercitus tui deseruit quod dehebat. Continuo Pitzia, qui et de te eventus C utiles sumpserat, et consiliorum momenta librabat, non acquisitam esse terram credidit, sed refusam : nec rapinis ut lucrativa populatus est; sed dispensationibus servavit ut propria. Quibus ibi ordinationem moderantibus, ⁶ per foederati Mundonis attractionem Græcia est professa discordiam, secum Bulgares suos in tutela deducendo; quibus inter Martios conflictus castelli vice usa minitatur. Tunc Mundo credens ad præsidium sufficere, si cohortes tuæ quid

¹ *Tibi pax diuturna Burgundio*] Pacem intelligit cum Burgundionum rege Gundobado ictam, atque Ostrogothæ Theoderici filia cum Sigismundo Gundobadi filio nuptiis copulatam, de qua rex ipse Burgundio ad Epiphanium episcopum Theoderici legatum : *Concedat tamen divinitatis assensus, ut solidatum inter nos fœdus longa ætate servetur.*

² *Dicat Fridericus*] Fæbani Rugorum regis filius. Is pro Theoderico primum hoc bello militavit : postea fidem fregit, et hostibus sociatus est. Tum orta inter hos ipsos discordia, collatis signis, Fridericus victus est. Ita qui Theoderico triumphum de adversariis suis ante pepererat, de se ipso iisdem præbuit, quando ab eis prostratus est.

³ *Palatina ubique tecta*] Cassiodorus Patricio et Hypatio cons. de Theoderico : *Sub cuius felici imperio plurimæ renovantur urbes, munitissima castella conduntur, consurgunt admiranda palatia, magnisque ejus ope ibus antiqua miracula superantur.* Idem inter cæteras ejus fabricas formam laudat Ravennatem instauratam.

⁴ *Sirmiensem civitas*] Sirmium caput Pannoniæ inferioris, quæ proinde Sirmiensis Pannonia dicitur lib. III Variar., 23. In ea regnabat hoc tempore Trasericus rex Gepidarum. Quem Theodericus propter

occultam, ut Ennodio placet, cum aliis Gepidis, quibus Gundaritus præerat, conspiracy, per Pitziam comitem devicit, et Sirmium Italiæ regno restituit, Cethego consule, ut Cassiodori notat Chronicum, anno Christi 504. Jornandes de Rebus Geticis : *Suum comitem inter primos electum ad obtinendam Sirmiensem direxit civitatem. Quam ille expulso rege ejus Trasericum filio Trasitæ, retenta ejus matre obtinuit.* De hac ipsa expeditione et sequenti, Athalaricus lib. VIII Variar., 40. Pitzia vero comitis celebratæ opinionis viri meminit Theodericus lib. V, epist. 29.

⁵ *Per foederati Mundonis attractionem*] Hoc est, Mundonem aggressa, qui foedere junctus erat Theoderico. Mundoni igitur, qui collecta latronum et abactorum manu, Hertaque munitione ad Danubium occupata, illinc agresti ritu circumquaque prædas agens impetibat, cum illum oppugnare adjunctis sibi Bulgaribus aggressus esset Sabinianus, militum per Illyricum magister Anastasii Aug. jam pene desperato, ac deditionem meditantem opem tulit Pitzia, Sabinianique copiis ingenti strage ad Marquum deletis, Mundoque eripuit, ac Theoderico regi volentem subjecti, Sabiniano ipso ac Theodoro cons. anno 505, ut fusi narrat Marcellinus comes, et Jornandes in Rebus Geticis.

pateretur agnoscerent, pernitiibus nuntiis periculi fidem commisit: qui ante defensoris intre pro partibus suis conspexit certamina, quam moliri didicisset: tamen eminus Pitzia indomitam Bulgarum juventutem speculatus est, ardentes adolescentium impetus potioribus verborum armavit incendiis: « Meministis, socii, cujus ad hæc loca commeastis imperio: nemo absentes credat regis nostri oculos, pro cujus fama dimicandum est: si cælum lancearum imber oblexeret, qui fortius telum faceret, non lateret. Ferro pectora immergite, ut veniat de horrore vitæ spes manifesta victoriæ. Credo regii testem roboris jam defunctum; nec superesse qui illis quem habemus dominum, consueverat indicare: aut forte gentem nostram dedignantur æstimare de principe. Intelligant ab eo fluxisse quod gerimus: nec liceat illis, quod rector noster transmisit ad originem, uni tantum debere personæ. » Hæc eloquia litæ commutavit: continuo ut assolet ater nimbus tectis crepitantibus procellarum mugire discursum: sic se præcipitem plebs Martis immiscuit. Incerta diu conflictus lance titubavit: dum par ex utroque latere pugnandi surraxisset asperitas. Concurrentibus duce nationes, quibus nunquam inter gladios fuga subvenerat: mirata sunt mutuo sui similes inveniri, et in humano genere vel Gothus resistantem audere, vel Bulgares. Interea dum anceps esset fortuna certaminis, et pennatæ mortes sibi æthera vindicarent, superavit nostri memoria principis, dum agerent, ut singulorum apud eum merita campus assereret. Versa est in fugam natio punita gravius, quod evasit: tellus excita tremuit concussionem cornipedum: cum ingenti lamentatione properabant, postquam viderunt non esse se dubios de salute. Cœli arbiter Deus, munera collata multiplicata. Illi nunquam dubii de triumphis: illi quos suspexit universitas, perditis bellorum signis, et percussis incolumitate discedunt; terque beatos esse clamitantes, quos oppetere contigisset. Quid strages militum revolvam, et Sabiniani ducis abitionem turpissimam? cum a ratione dividatur, retexere exterminatis patrociniis quid evenerit indefenso. Tunc ne videretur celebrandus sæculis Pitzia non tam militasse gloriæ quam cupiditati, liquit feris aut avibus campi laborem, cum jejunum militem opulentis detrahere cadaveribus nihil juberet. Sed hæc quibus linguis sufficienter explicanda sunt? qua poterunt faciendiæ dote reserari? Diu tu vicisti in universis congressibus tuis, nunc incipiens in obsequio habere victores. Interea ad limitem suum Romana regna

¹ *Castigatas Vandalorum prædationes*] Cassiodorus Olybrio Jun. cos. : *Tum etiam Vandali, pace suppliciter postulata, a Sicilia prædatione cessarunt. Antea enim per Siciliam et Italiæ omnes oras, quo ventus impulerat, continuo prædabantur.*

² *Affines esse meruerunt*] Per Amalafredam Theoderici sororem, quæ Thrasamundo regi nupsit. Jornandes : *Et ut ad plenum progeniem suam dilatarét, Amalafredam germanam suam, matrem Theodabati qui postea rex fuit, in Africam regi Vandalorum conjugem dirigit Thrasamundo.*

³ *Alamanniæ generalitas intra Italiæ terminos*] Alamanni Suevis in Germania finitimi, cum a Clodovæo

A remearant: dicta more veterum præcepta Sirmionibus: de suis per viciniam tuam dubitant, qui hactenus nostra tenuerunt.

Quid ¹ castigatas Vandalorum ventis parentibus eloquar prædationes, quibus pro annua pensione satis est amicitia tua? Evagari ultra possibilitatem nesciunt, duce sapientia: ² affines esse meruerunt, quia obedire non abnuunt.

Hæc de gestorum tuorum cumulis, major voto quam eloquentia, strictim digesta replicavi, melioribus intacta derelinquens. Videro quis me vincat faciundia, nemo circa te transcendere valebit affectu. Habes hanc, Deo inspirante, mansuetudinem, ut te plus credas posse diligentia quam timore. Excellentia bona sunt gloriæ tuæ inserta monumentis, ut cum te reges metuant, famuli ament: nam quæcumque tibi, metitis subjectorum viribus, dari imperas, credis posse denegari. O regem omni tranquillitate compositam, qui devotioni nostræ imputat, quod impendimes servituti!

Quid quod a te ³ Alamanniæ generalitas intra Italiæ terminos sine detrimento Romane possessionis inclusa est? cui evenit habere regem, postquam meruit perdidisse. Facta est Latioris custodis imperii semper nostrorum populatione grassata. Cui feliciter cessit fugisse patriam suam: nam sic adepta est soli nostri opulentiam. Acquisitis quæ noverit lagonibus tellus acquiescere, quamvis non contigerit damna nescire. Sub te vidimus eventus optimos de adversitate generari; et flori secundorum matrem, occasionem periculi. Ulvis liberata gratulatur, terram incolens quæ hactenus deliscentibus domiciliis solidiori ⁴ chænicem mergebat beneficio.

Par fuit etiam, ut eloquentiam laudis præmiis intactas; ne adoras tuas silentio perderemus. Nullarum artium cessat industria: solers ubicunque latet inquiritur: magistratum, etiam si longe deguerit, exigit qui mereret: nunquam absconditur, quem prodiderit innocentia: dum subtilis arbiter non placaris voce, sed actibus. Parentum nostrorum qui occubuerunt, apud te bene acta servantur: cujus mansuetudini tuæ fides innotuerit, hæreditatis jure quod auctori debueris, soboli mox refundes. Habemus de majorum obsequiis fructum; et tamen de excessibus supplicia non timemus. Finitur indignatio moderata cum homine; cum propter retributionem quærat tua pietas successorem. Restant adhuc multa quæ dicerem; sed inter plures actuum tuorum præcones convenit illibatam aliquid reservari. Debent

rege nostro subacti fuissent, rege amisso, ad Theodericum confugerunt. Sic enim apud Cassiodorum scribit Theodericus ipse Clodovæo lib. II, epist. 41: *Alamannicos populos, causis fortioribus inclinatos, victricis dextra subdidistis. Sed motus vestros in fessas reliquias temperate: quia jure gratiæ merentur evadere, quos ad parentum vestrorum defensionem respiciis confugisse. Estote illis remissi, qui nostris finibus celantur exterriti. His ergo profligati Alamannorum exercitus reliquias sedes in Italia datas a Theoderico, docet Ennodius.*

⁴ *Chænicem*] Unus, *Scheniem*: ex aliorum vestigiis chænicem collegimus.

tibi veneranda studia, quod loquuntur. Amaverunt A et præcessores tui inscitiam, quia nunquam laudanda gesserunt. Sordebat inter aratra facundissimus, et quod peritiam dederat, vis negabat: muto mœrebant auctore tribunalia; nec ulla concedebatur palma dicenti. In casum negotiorum nutabat eventus, quando litteris genius non dabatur: unus ubique ingenia fuerat oppresserat; quia atterebant otia eloquentium facultates: pompam seniorum edax negligentia possidebat; nec accendebatur tiro æmulatione sectanda. Vide divitias sæculi tui: tunc vix fora habuere perfectos: nunc Ecclesia dirigit laudatorem.

Eat nunc, et cothurnatis relationibus Alexandrum jactet antiquitas, cui famæ opulentiam peperit dos loquentium; ut per adjutricem facundiam videatur crescere rebus mendica laudatio. Regis nostri merita B solatium non postulant asserentis: mira sunt ejus veris actibus, quamvis aucta sint veterum gesta mendaciis. Simulatis, poetæ, grandia; sed fateri vos convenit præsentem dominum gessisse potiora. Pelæus ductor præconiorum suorum summam Chærii voluit constare beneficio: ne fallendi votum multitudine deprehenderet; et fieret testis impudentiæ, qui adscisceretur in astipulatione victoriæ. Nihil detraho senioribus, quos præcipuos habuisset antiquitas, nisi Romani nominis erectio te dedisset. Illum veræ religionis ignarum obtinuit erroris mater inscitia: te summi Dei cultorem ab ipso lucis lumine instructio vitalis instituit. Nunquam applicas laboribus tuis, quod eventus dexter obtulerit. Sois in te curam penes Deum perfectionis esse substantiam: agis ut prospera merearis adipisci: sed potius universa ascribis auctori: exhibes robore, vigilantia, prosperitate principem, mansuetudinæ sacerdotem. Quid frustra majores nostri divos et pontifices vocarunt, quibus scepra collata sunt? Singulare est, actibus implere sanctissimam, et veneranda nomina non habere. Rex meus sit jure Alamannicus; dicatur alienus. Ut divus vitam agat ex fructu conscientie: nec requirat pompæ vocabula nuda jactantiæ, in cujus moribus veritati militant blandimenta majorum.

Vellem, fateor, ad orationis terminum, victus gestorum tuorum enormitate, descendere, et novellas adores hebetatus priscorum luce transire. Quem admodum si ætherii axis in numerum redigere ornamenta voluissem, et Trionum fulgore comprehenso, C cœli decorem impotenti lingua describerem, cederet divino splendori mortalis obscuritas; jubaris lampadi non sufficeret humilium scintilla sermonum: hæc me conditio resignat imparem, quæ testata est obsequentem.

Nam illud quo ore celebrandum est, quod Getici instrumenta roboris, dum provides ne interpellentur otia nostra, custodis; et pubem indomitam sub oculis tuis inter bona tranquillitatis facis bella proludere? Adhuc inane in soliditate virium victricia agmina, et alia jam creverunt: durantur lacerti missilibus,

et implent actionem fortium, dum jocantur: agitur vice spectaculi, quod sequenti tempore poterit satis esse virtuti. Dum amentis puerilibus hastilla lenta torquentur: dum arcus quotidianæ capitum neces dirigunt, Urbis omne pomerium simulacro congressionis atteritur: agit figura certaminum, ne cum periculo vero nascantur. Ad hæc quis credat unum petus posse sufficere, ut per proclinctus indomitos vincat in præliis, et agat consilio, ne dimicandi causa contingat? Rutillium et Manlium comperimus gladiatorum confictum magistrante populis providentia contulisse, ut inter theatrales caveas plebs diuturna pace possessa, quid in acie gereretur, agnosceret. Sed tunc feriatis manibus frustra sociæ mortes ingerebantur aspectui. Nunquam bona sunt, quæ a crudelitate veniunt instituta: ut armarentur contra inimicos animi, prius videre exitia suorum. Interea illa congressio (quod docuit exitus) non tam peperit incrementa robori quam pavori: inter secundas res didicit imbellium animus, quid timeret. Vide adinventionum diversitates pleno calle distantes: illis vera cruoris effusio animos a dimicatione submovit: hic adolescentium vigor de imagine mentitæ concertationis incanduit: quos præcox ætas tot mortes adversariorum repositas docuit habere, quot spicula: non per exoticos discursus assueti pharetrarum dispendia negligenter effundere; nec in auras exitia manifesta torquere, tot exacturi animas, quot tela vibraverint.

Sed inter præliares forte successus, quibus omnes instruis, et concillas omina secunda vincendi, civilitatis dulcedini nil reservas. Quis credat heroas tuos peregrinam non respuere, dum sint tranquilla, formidinem? Nam indomita inter acies ingenia lex coercet: submitunt præceptis colla post lareas; et calcatis hostium cuneis, quibus arma cesserint, decreta dominantur. Solus es meritis et natura compositus, cujus magnanimi jussa sectentur. Origo te quidem dedit dominum, sed virtus asseruit. Scepra tibi conciliavit splendor generis: cujus si deessent insignia, eligi te in principem mens fecisset.

Sed nec formæ tuæ decus inter postrema numerandum est, quando regii vultus purpura ostrum dignitatis irradiat. Exhibete, Seres, indumenta, pretioso murice quæ fucatis, et non uno aheni bibentia nobilitatem tegmina prorogate: discoloribus gemmis sertum taxatur; et quem vehementior vipera custodit, lapis adveniat. Quæcunque ornamenta mundo obsequente transmissa fuerint, decorata venerandi genio corporis plus lucebunt. Statuta est, quæ resignet prolixitate regnantem: nix genarum habet concordiam cum robore: vernant lumina serenitate continua: dignæ manus quæ exitia rebellibus tribuant, honorum vota subjectis. Nullus intemptivo positum jactet: quia quod agunt in aliis dominis diademata, hoc in rege meo operata est, Deo fabricante, natura. Illos faciunt tot divitiarum adjuncta con-

^A Non per exoticos] Libri omnes, non te rezotiens, ex quo germanam, ut reor, lectionem eruimus.

spicuos : sed hunc edidit simplex, et indemutabilis A
figura meliorem. Quid cultu laborent, qui cupiunt
peregrinam obtinere pulchritudinem ? Italiae rector
in amicitiam colligit duo diversissima ; ut sit in ira
sine comparatione fulpinceus, in lætitia sine nube
formosus. Feriato ore legatis gentium, aut pacem
blanda promittit effigies, aut bella terribilis. Tantis
constans insignibus, quanta facerent viritim distri-

buta perfectos. Sed utinam aurei bona sæculi purpu-
raturum ex te germen amplifcet ! utinam hæres regni
in tuis sinibus ludat ! ut hæc quæ tibi offerimus ver-
borum libamina, sacer parvulus a nobis exigit simi-
lium attestazione gaudiorum. Ecce satisfaciens debito
et obsecutus officio, orationem meam oratione con-
clusi.

OPUSCULUM SECUNDUM.

LIBELLUS ADVERSUS EOS QUI CONTRA SYNODUM SCRIBERE PRÆSUMSERUNT.

PRÆFATIO.

Solet dicendi affectum rerum ardor exigere : si
avarus laudis est animus et favorem desiderat sudore
mercari ; et per blandimenta gloriæ crucem narran-
tis ignorat : aut lucri compedibus, linguæ vendit
obsequium, ut dum animus habendi cupidine subjuga-
tus præsumptum æstimat jam tenere compendium,
sic ingruentia per styli exercitium nescit timere dis-
crimina : aut necessitate conclusus, profert elo-
quium sine quacunque lima captivum, et nesciam
pudoris frontem monstrat in medium, ut dum inten-
tioni famulatur, diligentiam decoris abjuret : quia
dicendi ornamenta non sunt negotii, sed quietis ;
nec militiæ sunt picta verba, sed otii : campus for-
tem postulat, pax profunda redimitum : qui profu-
tura asserit, loquelam quæ penniculo artis est colo-
rata, contemnit. His ergo ita se habentibus, causam
narrationis insinno, et coactam vocem pravorum
latratu religiosi mentibus commendo : scriptum esse
reminiscens, *Tempus tacendi, tempus loquendi* (Eccli.
iii, 8) : vel post fidem prophetici oraculi¹ cujusdam
oratoris exemplum, qui refert, nisi cum necessa-
riam, dicendi nimis ineptam esse conditionem. Oris
ergo ministerium pro ingenii validudine sacerdotibus
dedo, adversus quos sibilantium effusa sunt venena
linguarum : licet scuto munita fidei spiculorum im-
brem patientia religiosa non timeat, et ad auctorem
redeant tela quæ sine bellandi arte diriguntur. Qui-
bus enim pro lorica Christus est, vim non metuunt,
et inimicos longa exspectatione prosternunt. Quis-
quamne tamen in hac acie prælium putet esse for-
midini, in qua Deo et pontificibus infertur sine vi-
rium æstimatione certamen ? quisquamne fluxum et
laccensentem hostem videat, et præliorum causis

adversarium debilem expavescat ? Invidet sibi ipse
victoriam, qui conscientia vulneratum aggredi cessat
inimicum. Ad lucrum hostis sui procedit, qui in con-
flictibus non prius causas, quam aliud expendit : dat
vires jaculis innocentia, et mucronem acunt ex
æquo venientia vota bellandi : percutiendi impetum
plus justum dolorem scimus dedisse quam brachia.
Inde paucorum telis multitudo non substitit. Dicente
ergo mecum propheta : *Plures nobiscum sunt, quam
cum illis* (IV Reg. vi, 16) : placitum bonis, quan-
tum æstimo, opus incipiam.

Sufficeret quidem schismaticam imperitiam proposi-
tione cecidisse : maxime cum secum habeant objecta
responsum, et mereatur titulus sine lectionis discus-
sione cum auctore damnari : cum in prænotatione
ipsa significantia operis innoscat immundi, dicen-
tium ADVERSUS SYNODUM ABSOLUTIONIS INCONGRUÆ. Ego
tamen nunc si agam, quasi opus sit alieno ense pe-
rire mala proponentem. Istud præloquium potest,
dementissimi hominum, tantum inscientiæ ascribi ?
Estne aliquis præter vos, sic inter oves ulcerosas
deputandus et erraticas, qui magnum regem potuisset
laccessere pastorum ? dicente propheta : *Filios nutrici
et exaltavi, ipsi autem spreverunt me* (Isai. 1, 2) : et
Domino de apostolis, *Qui vos spernit, me spernit*
(Luc. x, 16) : quos episcopos fuisse propheta testa-
tur, de Juda dicendo : *Et episcopatum ejus accipiat
alter* (Psal. cviii, 8). Apostolo æque Paulo procla-
mante, *Obedite præpositis vestris, quoniam ipsi exora-
bunt pro vobis* (Hebr. xiii, 17).

Sed redeamus ad gravem et venerabilem non so-
lum² ex ala productam, sed mysticam propositionem.
Non omnes, inquit, sacerdotes regis ad concil-
consulatam Avieni habita est, suffragio suo confir-
marit, atque inter quartam et quintam synodum Sym-
machianas collocari, decretique vim obtinere jusse-
rit. Hodie tamen perperam post synodum Avieno
juniore coactam ponitur libellus Ennodii, cum alteri
quæ Fausto Avieno, ut dixi, consule habita est, sub-
jici debeat. Hæc enim, non illa, synodus fuit absolu-
tionis, et quarta, et palmaris, a Symmachii æmulis
oppugnata, ab Ennodio defensa.

¹ *Cujusdam oratoris*] Ciceronis dialogo 4 de Ora-
tore, ubi Crassum sic loquentem inducit : *Nam quid
est ineptius quam de dicendo dicere, cum id ipsum di-
cere nunquam sit non ineptum, nisi cum est necessa-
rium ?*

² *Ex ala productam*] Sic libri omnes, quo sensu.

¹ *Contra synodum scribere præsumserunt*] Synodus
quam hoc libello defendit Ennodius ea est quæ inter
Romanas Symmachi papæ quarta numerari debet,
x cal. Novembris Rufio Magno Fausto Avieno v. c.
consule peracta, quæ et palmaris cognominata est.
In qua cum absolutus fuisset Symmachus a calvinibus
quibus impetebatur ab adversariis, reperti sunt inter
schismaticos, qui contra illam scribere auderent, ti-
tulumque operi suo indere, ADVERSUS SYNODUM ABSO-
LUTIONIS INCONGRUÆ. Quibus Ennodius, ex synodi
mandato atque auctoritate, hoc Apologetico respon-
dit, et singula eorum argumenta refellens, univer-
sam Symmachi synodique causam diligenter accura-
teque tutatus est. Quo nomine adeo episcopis omnibus
probatus est liber, ut eum synodus altera quæ post